

BOŽANSKO NADAHNUĆE I TUMAČENJE SV. PISMA PREMA KONSTITUCIJI O BOŽANSKOJ OBJAVI

(DV pogl. III)

Dr Celestin TOMIĆ

Među velike teme konstitucije »Dei Verbum« kao i među velike teme o kojima se raspravljalo na II vatikanskom koncilu spada tema o božanskom nadahnuću. Dodiruje samu bit vjere i vjerovanja. Na ovoj prerogativi temelji se sva veličina, uzvišenost i autoritet Sv. pisma. Po karizmi nadahnuća Pismo postaje Sveto pismo, pisac sveti pisac, riječ Pisma Božja riječ u punom značenju. Sv. pismo tako čuva vjerno nepokvareno Božju riječ, trajno ispravlja i podržava živu tradiciju Crkve, pruža zdravu i snažnu hranu Božiem narodu.

Sama konstitucija »Dei Verbum« ima svoju dugu i burnu povijest i ubraja se među »velika iznenađenja« Koncila. Od prvog teksta pretkoncilske komisije iz g. 1959. pa do današnjeg teksta izglasanog 18. XI 1965. prošla je kroz sedam štampanih shema. Među prvima bila je predana na diskusiju, među zadnjima izglasana. I Ivan XXIII i Pavao VI intervenirali su da se krene s mrtve točke. Ovaj rad Koncila oko ove konstitucije otkriva nam njenu važnost za vjeru. I naša treća glava današnjeg teksta polako se formirala u ovim raspravama i izlaganjima.

Prvi tekst, koji je nosio naslov »De fontibus revelationis«, izazvao je oštre i burne debate u koncilskoj auli. Naša glava, tada druga, nosila je naslov: »De Scripturae inspiratione, inerrantia et compositione litteraria«. Nezabludivost Pisma bila je središnja tema. Nioi je sve određeno: i pojam nadahnuća i tumačenje egzegeze. Stil je bio skolastičan, apologetski, apstraktan. Odgovarao je zadatku koji je bila postavila pretkoncilska komisija: iznijeti nauku o nadahnuću i nezabludivosti, osuditi hereze i zastranjenja, ukazati na pastoralnu vrijednost Sv. pisma.

Ivan XXIII svojim uvodnim govorom 11. X 1962. daje smjer Koncilu. Nauku treba iznositi više *pozitivno*. Današnjem čovjeku treba objaviti istinske vrednote kršćanske objave jezikom koji će on razumjeti i vjeru prihvatiti kao lijek svojoj duši, a izbjeđavati osude krivih mišljenja. Istinu vjere iznijeti više *dinamički*, ne kao konačnu, pobjedničku definiciju i formulu, već kao riječ života, koja će rasti, razvijati se i donositi obilan plod u dušama dobre volje koje je prihvate.

Pavao VI svojim uvodnim govorom u treće zasjedanje Koncila ukazao je na Krista kao početak, put i svrhu svega. Krist daje rješenje svih poteškoća.

Sve se to odrazilo na formuliranju ove konstitucije i posebno naše glave. Težište pitanja prelazi sa Sv. pisma na Crkvu. To je tražilo proširenje o božanskoj objavi. Naša glava postaje treća. Sveto pismo promatra se kao svojstven način božanske objave.

Zbog toga i ne možemo očekivati nešto novo u nauci o nadahnuću, nezabludvosti i tumačenju Svetoga pisma. Ipak naporan rad Koncila na izgradnji ovog teksta otkriva nam nešto novo, ukazuje na modernu problematiku biblijske znanosti i dodiruje gotovo sva teža pitanja biblijske tematike. Izraz je konkretan, dinamičan, dostupan svakom čovjeku i odgovara pastoralnom i ekumenskom cilju Koncila.

Treća glava nosi naslov: »O božanskom nadahnuću Svetog pisma i kako Sveto pismo treba tumačiti«. Sadrži tri broja:

br. 11. govori o činjenici božanskog nadahnuća i istini Pisma;

br. 12. daje temeljna načela znanstvene i teološke egzezeze;

br. 13. kratko iznosi kako je ova božanska stvarnost ušla u našu povijest i nastanila se među nama.

BOŽANSKO NADAHNUĆE

Istina vjere u božansko nadahnuće izrečena je tradicionalnim riječima, dobro poznatim iz crkvenih dokumenata. Svaka riječ za sebe ima dugu povijest, duboko značenje. Svaka je postepeno sazrijevala u mislima crkvenih otaca, i u svijesti Crkve. U sadašnjem je tekstu ova istina izrečena više biblijski, konkretnije, što možemo zapaziti već na početku gdje je apstraktni pojam »Divina revelatiōe« zamijenjen konkretnim »Divinitus inspirata« — »Od Boga objavljeno«.

Sveta majka Crkva to vjeruje na temelju »apostolske vjere«. Nije to plod stručnih, povijesnih ispitivanja Svetog pisma, njegove ljepote i uzvišenosti nauke, njegova spasiteljskog djelovanja na duše, već apostolska vjera, predana Crkvi, čuvana i ispovijedana u živoj tradiciji Crkve, kao apostolska, katolička tradicija.

Sv. Pavao nam kaže što je Pismo: »Omnis Scriptura divinitus inspirata« (2 Tm 3,16); sv. Petar kako je Pismo nastalo: »Spiritu Sancto inspirati locuti sunt Dei homines« (2 Pt 1,21); sv. Ivan svrhu Pisma: »ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes, vitam habeatis in nomine eius« (Iv 20,31).

Ovu vjeru ispovijeda Crkva snažnim riječima u prvim formulama vjerovanja: »Vjerujem u Duha Svetoga... koji je govorio po prorocima«.¹ Koncili Florentinski, Tridentski, Prvi i Drugi vatikanski svečano će to proglasiti: Sveto pismo je napisano »Spiritu Sancto inspirante«.²

A budući da su Knjige »po nadahnuću Duha Svetoga napisane, imaju Boga za autora«. Opet odjekuje u ovim riječima vjera Crkve, vjera koja je posebno došla do izražaja na Prvom vatikanskom saboru: »A Crkva ih smatra svetima i kanonskima ne zato što bi bile samo ljud-

1. Usp. DS (DENZINGER-SCHÖNMETZER) 4. 42. 46. 150 itd.

2. EB (Enchiridion Biblicum) 47. 57 (Spiritu Sancto dictante!). 78.

skim umijećem napisane, a zatim naknadno od nje odobrene — niti samo zato što sadržavaju istinu bez zablude, već zato što su napisane po nadahnuću Duha Svetoga i imaju Boga za začetnika».³

Ovo božansko nadahnuće proteže se na »knjige i Starog i Novog zavjeta u cjelini, sa svim njihovim dijelovima«. Sve je nadahnuto. Posebno snažno zvuči onaj i Starog i Novog zavjeta. I jedne i druge su djelo istog Duha. I dosljedno, najvišeg autoriteta. Crkva ovdje ponovno ispovijeda vjeru koju je već izrazila u V st. u »Antiqua regula fidei«,⁴ i koju je svečano ponovila na Florentinskom koncilu⁵, protiv raznih dualističkih hereza: manihejaca, patarena, bogumila i drugih koji su niekali Božje autorstvo knjigama i ekonomiji Starog zavjeta i pripisivali to zlom duhu. Crkva smatra da je potrebno to i danas naglasiti protiv onih koji omalovažavaju knjige Starog zavjeta. Sve te knjige smatra »svetima i kanonskim«, koje je Crkva svečano nabrojila na Florentinskom i Tridentском koncilu⁶, i sadrže pravilo vjere i morala.

»I kao takve su samoj Crkvi predane«. Sveto pismo je Božji dar Crkvi, dar Boga saveza Božiem narodu. Pismo je svojina Crkve, knjiga Božjeg naroda. Crkva je vjerni čuvar i istinski tumač Božje riječi.

KAKO SU PISMA NASTALA

Konstitucija iznosi dalje kako je Božia riječ nastala ljudskom riječi, a da ne izrubi ništa od svoje snage kao Božia riječ. »A pri sastavljanju svetih knjiga Bog je izabrao liude koje je u dielatnosti njihovih sposobnosti i moći unotriehio da — njegovim dielovanjem u njima i po njima — kao pravi autori pismeno predaju sve ono i samo ono što on hoće.«

I ovdie riječi zvuče tradicionalno, inak je u izrazima nešto novo, neki progres u shvaćaniu naravi nadahnuća.

»Bog je izabrao liude«. Što god oni bili u svom životu, kakvom god staležu pripadali i kakvu god naobrazbu imali, uvijek su to privilegirani pojedinci koje je Duh izabrao i njima se poslužio. Koliko ih je bilo, ne znamo. Kod sastavljanja nekih knjiga, kao npr. Pentateuha, na dielu su broine nepoznate ruke. Ali svi su nošeni istim Duhom. Svi su nadahnuti. Svi pišu Sveto pismo Božjem narodu. Nije to neka amorfna masa nadahnutih u kojoj pojedinac nestaje.

Dokumenat inzistira na hagiografu kao »verus auctor«, pisac u strogom smislu riječi. Njegova aktivnost je snažnije naglašena nego u dosadašnjim dokumentima.⁷ I Bog je autor. Ali ispušteno je »auctor primarius«. »auctor principalis«, kako je stajalo u prvim shemama. Ne ističe se Bog kao literarni autor, već više generalno, u tradicionalnom smislu, kao začetnik Pisma.⁸

3. FR 77

4. FR 28.

5. FR 57.

6. FB 47 i 58—59.

7. Encikl. »Providentissimus Deus« ima »scriptor«, EB 200.

8. Usp. A. GRILLMEIR, S. J. u *Commento alla costituzione dogmatica sulla divina rivelazione*, Milano 1966, str. 134.

Kod sastavljanja knjiga hagiograf nije pasivni duh koji piše samo ono što mu Bog diktira, u ekstazi obumrlih sjetila. Crkva je uvijek zabcivala mehaničku, verbalnu inspiraciju. Hagiograf piše kao »pravi pisac«, služeći se slobodno u potpunosti svojim sposobnostima i svojim moćima.⁹ Ipak piše »sve ono i samo ono što on (Bog) hoće«. Nije tu neka suradnja, kooperacija, gdje Bog i hagiograf imaju svaki svoj dio, već teološka subordiniranost. Pisac svjesno i slobodno sve daje, i misli i riječi i literarni izraz, ali pod utjecajem Božjim to postaje Božja misao i Božja riječ. Sve je Božje i sve je ljudsko, ipak, kao začelniku knjige, prvotno Bogu pripada.

Koncilski dokumenat dublje ne ponire u narav i bit nadahnuća, kako Bog djeluje na moć i sposobnost hagiografa, na njegov um, volju i ostale moći. Izbjegava već općenito prihvaćeno tumačenje o instrumentalnosti, koje se temelji na Svetom pismu i skolastički ga razvija sv. Toma, i ulazi u enciklike »»Providentissimus Deus«¹⁰ i »Divino afflante Spiritu«.¹¹ Time nije rećeno da je ovo tumačenje zabaćeno kao neprikladno da riješi složene probleme današnjih biblijskih studija. I ovdje se vjerojatnije išlo za tim da se izbjegne skolastička, apstraktna terminologija, i da se nauka iznese jezikom razumljivijim ćovjeku svake kulture i vremena.

ISTINA U SVETOM PISMU

Ontološki nužna posljedica nadahnuća jest nezabludivost Svetog pisma. Bog je autor Svetog pisma. »Sve ono, dakle, što nadahnuti pisci ili hagiografi izjavljaju, valja držati izjavljenim od Duha Svetoga« i dosljedno »knjige Pisma ćvrsto, vjerno i bez zabluda naućavaju istinu koju htjede Bog da radi našeg spasenja bude zapisana u Svetom pismu«.

Nezabludivost je uzvišena odlika Pisma. U prvoj shemi je temeljna tema, ontološki uklopljena u pojam nadahnuća i bitna svrha tumaćenja Pisma. Istina je bila izražena odviše skućeno, skolastićki, apologetski. Naglašena je inerrantia apsoluta pro qualibet re religiosa et profana. I to kao stara i stalna vjera Crkve.

Tekst je izazvao zabunu i stvorio veliku napetost. Ovakva formulacija nije bila u stanju da riješi tolike poteškoće egzegeta, teologa i vjernika. Ljudski elemenat kao da je išćezao. I nije bila u skladu ni s postavljenim ciljem Koncila. Trebalo je potražiti pozitivni izraz koji će zadovoljiti i tradicionalnu nauku o nezabludivosti i smiriti savjesti teologa, egzegeta i vjernika. Korisno je pratiti rasprave koncilskih otaca i teologa u ovoj toćki, onaj sitni rad koji je bio okrunjen današnjom formulacijom.

9. U prvoj shemi stajalo je »omnibus nempe humanis facultatibus praediti«. Kasnije »Omnibus facultatibus ac viribus suis utentibus«. Izbrisano je »omnibus«; ne mora se pojedini pisac kod sastavljanja neke knjige služiti svim svojim sposobnostima i moćima. Isto je brisano »humanis« kao suvišno. Odbaćena je formula »facultatibus limitatis« jer slabi ljudski clemnat.

10. EB 125.

11. EB 556.

Istom u srpnju 1964. napušta se stara formula i pojavljuje se nova, pozitivna. »Scripturae libri integri cum omnibus suis partibus *veritatem* sine ullo errore docere profitendi sunt«. To nije još konačni tekst. Ipak već se pojavljuje riječ »Istina«, koja će omogućiti ocima da izraze divnu stvarnost nezabludivosti. I sama riječ *inerrantia* nestaje iz naslova.

Na početku trećeg zasjedanja mnogi su oci postavili problem glede nezabludivosti Pisma. Žele da se ova nauka iznese tako da bolje odgovara današnjim potrebama egzegeze. Dosadašnja formula nastala je u XIX stoljeću. Crkva se tada branila protiv razornih strujanja i teorija koje su nijekale i samu nadnaravnost kršćanske objave. Posebno je bilo napadnuto Sveto pismo. Izgledalo je kao da liberalna kritika teksta, arheološka otkrića starog Orijenta i upoznavanje istočne literature ruši tradicionalnu nauku o nezabludivosti Svetog pisma. Teolozi i egzegeti smatrali su da se moraju suprotstaviti istim oružjem, znanstveno-kritičkim metodama profane povijesti. Sve se usredotočilo oko istina iz profanog područja. Manje se pažnje obraćalo na bitnu svrhu Pisma, da je napisano da sačuva i objavljuje istinu našeg spasenja. Oci smatraju da bi upravo to trebalo istaknuti u novoj formulaciji. I tako je došao novi tekst: Sveto pismo »*veritatem salutarem inconcusse et fideliter, integre et sine errore docere*«.

Formula je ipak teološki nešto nejasna. Moglo bi se krivo shvatiti kao da je materijalni objekt svetopisamske istine samo »«*veritas salutaris*« dok »*veritates profanae*« su jednostavno isključene; kao da se nezabludivost odnosi samo na određeni krug istina, »*ad aliquas tantum S. Scripturae partes*«, »*ad res fidei et morum*«, što je već osudio Leon XIII u »*Providentissimus Deus*«. ¹² To se otkrilo i kod glasovanja 21. IX 1965. Veliki broj otaca predložio je da se »*salutarem*« jednostavno briše. Drugi da se umetne »*veritatem super omnia salutarem*«. Primarni objekt bi bio »*veritas salutaris*«, a drugotni »*veritates profanae*«. Neki su bili da se izraz sačuva, ali da se upozori u bilješci na izvore (npr. na sv. Augustina i na Koncil Tridentski) i na nauku enciklika »*Providentissimus Deus*« i »*Divino afflante Spiritu*« i tako isključi krivo tumačenje. ¹³ I Teološka komisija bila je zato da se ostavi izraz »*veritatem salutarem*« i smatra dostatno jasnim i biblijski fundiranim: »*Verbum varitatis, evangelium salutis nostrae*« (Ef 1,13).

Da se isključe kriva tumačenja, a ipak sačuva pozitivni, prikladniji izraz za ovu biblijsku stvarnost, dolazi intervencijom pape Pavla VI do formulacije: »*veritatem, quam Deus, nostrae salutis causa, litteris sacris consignare voluit*«. U konačnom tekstu izbrisani su zarezi iza *Deus*. »*Nostrae salutis causa*« nije apozicija istini već svrha i postanka i nadahnuća Svetog pisma.

Nauka o nezabludivosti dobiva tako svoj puni izraz, biblijska istina svoj dublji i bliži objekt: »*salutis causa*«. Ne istina u filozofskom smislu, niti skup nekih apstraktnih istina spasenja, već nešto dinamično, prodorno, spasiteljsko; biblijska istina, što je isto kao i objava,

12. EB 124.

13. Bilješka je ostala i u današnjoj redakciji teksta. Dodano je SV. TOMA, *De ver.* q. 12. a. 2 C.

mudrost, život, Evanđelje.¹⁴ I način kako nam se čuva i prenosi: »čvrsto, vjerno i bez zablude«.¹⁵

I jer je Pismo Božja riječ, ona je kao i Utjelovljena Riječ »Put. Istina i Život« (Iv 14,6). »Sve je Pismo Bogom nadahnuto i korisno za poučavanje, karanje, popravljanje i odgajanje u pravедnosti, da čovjek Božji bude savršen, za svako dobro djelo opremljen« (2 Tm 3,16-17 grčki).¹⁶

Istina nezabludivosti je izrečena novom, prikladnijom formulom. Ostalo je ipak još mnogo toga nedorečena. Mnoga su pitanja ostala otvorena. Koncilski su oci tražili jedno jasno, stvarno rješenje ovog problema ili su barem htjeli ukazati sigurni put. Nedostajalo je i stručnih egzegetskih i teoloških istraživanja na tom području i nije bilo vremena u koncilskoj auli riješiti te probleme. I dalje se postavlja pitanja: što je »istina spasenja«? Je li isto što i »thesaurus revelationis«, blago spasenja, o kojem govori Konstitucija? Što su profane istine? Kako se na njih proteže nezabludivost?

Nauka o nezabludivosti je u Konstituciji izražena manje univerzalno, kategorički. Neki misle da se na temelju današnjeg teksta može logički izvesti da ima u Pismu i istina koje nisu tu »radi našeg spasenja« i prema tome ne moraju imati svojstvo nezabludivosti, nisu »bez zablude«. I obratno. Tako bi istina Pisma bila omeđena i pozitivno i negativno.¹⁷ Ali to nije u skladu s naukom velikih biblijskih enciklika na koje se koncilski dokumenat nadovezuje i želi nastaviti istu nauku.

P. Grelot daje možda bolje rješenje. Skolastički luči formalni i materijalni objekt Svetog pisma. Formalni objekt svega Pisma je »istina radi našeg spasenja«. I »profane istine« su tu »radi našeg spasenja«, ali samo u službi istina spasenja i u toliko su i one »bez zablude«. Tako je očuvana nauka biblijskih enciklika i dano ispravno tumačenje teksta.¹⁸

Možda se problem lakše rješava pomoću ispitivanja »književnih vrsti«, na koje nas upućuje sama Konstitucija u br. 12.

Potreban je još dalini kritički i dublji studij misli svetih otaca, koji govore o naravi nadahnuća i nezabludivosti Pisma. Treba izdvojiti ono što je u njihovu naučavanju bitno od onog što je uvjetovano vremenom i sredinom. Treba analizirati i proučiti dokumente II vatican-

14. Usp. J. DE LA POTTERIE, art. Verité, u *Vocabulaire de Théologie Biblique* (Paris 1963), 1092—1098.

15. Iz filoloških razloga *inconcusse* zamišljen se s *firmiter*. *Interpre* se ispusti. Možda odviše podsjeća na *So'a Scriptura*, na dostatnost Pisma. Nekoli su predlagali da se ne stavila ni *sine errore* i zamišljen s jednim pozitivnijim izrazom. Termin je ostao, ispusti se samo *utro*.

Bila je napadnuta i riječ *docere*. Zvuči nekako didaktički, intelektualistički, i moglo bi se shvatiti, da se radi o istinama samo intelektualnog reda ili da se omeđuje nezabludivost samo u teološki ambijent (Usp. A. GRILLMEIR, n. d. str. 131). Riječ se zadrži uz obrazloženje: *Servetur vox docere quae agit de illis quae proprie asseruntur*.

16. Vulgata ima: *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est*. »Inspirata« uzeto je atributivno. Naglašena je korist Pisma koja se temelji na nadahnuću. Sadašnji tekst uzima riječ »inspirata« kao predikat. Naglašuje činjenicu nadahnuća.

17. Usp. N. LOHFINK, *Die Wahrheit der Bibel und die Geschichtlichkeit der Evangelien*, *Orientierung* 29 (1965) str. 255.

18. Usp. P. GRELOT, *La Bible Parole de Dieu*, Desclée 1965, str. 139.

skog koncila o toj istini i pripremiti biblijske i teološke studije o naravi nadahnuća i o nezabludivosti Pisma. To je još uvijek neispunjena želja enciklike »Divino afflante Spiritu«,¹⁹ ponovljena i u ovoj Konstituciji u br. 23. Drugi je vatikanski koncil pokazao put i dio puta je već prohodan. Ali još ostaje daleki put do konačnog cilja.

KAKO TREBA TUMAČITI SVETO PISMO?

U br. 12 nemamo potpuni traktat hermeneutike. Iznose se samo bitna, temeljna načela, prevažna i za egzegete, i za teologe i za vjernike.

Najprije se lapidarnim stilom postavlja *temeljni princip* tumačenja svakog teksta, posebno svetog teksta: utvrditi nakanu pisca, što je već postavio Pijo XII u enciklici »Divino afflante Spiritu«.²⁰ »Tumač Svetog pisma, da bi proniknuo u ono što nam je Bog htio priopćiti, mora pažljivo istraživati što su hagiografi stvarno htjeli reći i što je Bog odlučio njihovim riječima otkriti«.

Riječ Božja dolazi nam u Pismu »po ljudima na ljudski način«, pretočena u ljudsku riječ. Božju riječ moramo potražiti u ljudskoj riječi. I Božja nam se nakana mora otkriti u nakani hagiografa. Ne možemo dijeliti Božju riječ od riječi, misli hagiografa. Ne možemo reći: ovo je Božje, a ovo je hagiografsko, pa i kad se izrično kaže: »Ovo govori Gospodin«. »Sve Pismo sadrži riječ Božju i — jer je nadahnuto — zaista i jest riječ Božja« (br. 24).

Božja nakana Pisma jest »radi našeg spasenja«. To mora biti dominantni motiv i hagiografa. Prema tome i temeljno pravilo hermeneutike, znanstvene i teološke.

Odmah se postavlja pitanje: da li se potpuno poklapa misao i nakana Božja i hagiografa? Da li je Bog htio objaviti samo ono što je u mislima imao hagiograf — a što se može povijesno utvrditi — ili još nešto, što će se postepeno objaviti u Kristu i Crkvi? U hermeneutici se to naziva *sensus plenior*, puniji smisao. Mišljenja su bila podijeljena, kako se vidi iz povijesti formuliranja teksta. Koncil nije htio riješiti pitanje.²¹ Indirektno pozitivan odgovor dan je u iznošenju pravila teološke metodike tumačenja.

Pravila znanstvene metodike tumačenja otkrivaju nam literarni smisao hagiografa i time Božji smisao. Zovu se znanstvena, racionalna, jer se služe pravilima koja vrijede za svako znanstveno tumačenje tekstova.

Od najveće je važnosti utvrditi »književnu vrstu«. »Da na vidjelo izađe namjera hagiografa, treba se među ostalim obazirati i na *književne vrste*«. Kaže se »među ostalim«. Postoje još i druge teorije i

19. EB 556.

20. Eb 557.

21. Prva formula glasila je: *Interpres S. Scripturae... attente investigare debet, quod hagiographus reapse intenderit et eorum verbis manifestare Deo placuerit. Tunc bi pitanje sensus plenior bilo pozitivno riješeno. Oci to nijesu htjeli. Omnes concordant de non dirimenda hac quaestione. Predložena je druga formula: »quid hagiographi... intenderit et quid eorum verbis manifestare Deo placuerit. Onaj drugi quid zvučao je kao da se isključuje sensus plenior. Mjesto njega u sadašnjem tekstu imamo neutralni termin et.*

načini, kao »tradicije« u Pentateuhu, »povijesni oblici« u Evandeljima i drugdje. Koncilski dokumenat iznosi samo »književne vrste«. Tako enciklička nauka Pija XII u »Divino afflante Spiritu« ulazi u koncilski dokumenat.

Važnost ovog principa naglašena je dalje: »Istina se, naime, drugačije iznosi i izražava u tekstovima koji su ili — na različit način — povijesni, ili proročki, ili pjesnički ili u drugim vrstama govora«. Prema tome može varirati odnos između izraza ili načina hagiografova govora i povijesne ili prirodne stvarnosti koju želi izraziti.

»Nadalje, mora istraživati smisao što ga je hagiograf kanio izraziti i izrazio u određenim okolnostima, prema prilikama svoga vremena i svoje kulture, pomoću književnih vrsta koje su se upotrebljavale u ono vrijeme«. Naglasak je na *prilike vremena i kulture*, na sredinu u kojoj živi i koja nam može mnogo toga kazati i osvijetliti pravu nakanu i smisao hagiografa.

Konačno »potrebno je svratiti dužnu pozornost s jedne strane na uobičajene one osobite načine shvaćanja, izražavanja i pripovijedanja koji su u doba pojedinog hagiografa bili na snazi, a s druge strane na one načine koji su se u ono doba obično upotrebljavali u uzajamnom ljudskom saobraćaju«. — Istok voli ukrasne govore, snažne parabole, metafore, alegorije, voli dramatisiranje događaja, shematiziranje činjenica po logičkom, psihološkom ili umjetničkom redu, voli paralelizam i pripovijedanje događaja u »koncentričnim krugovima«. Na sve to treba pribaziti, jer sve nam to osvjetliava i daje pravi smisao hagiografa.

Konstitucija ne izabraja sva pravila i mogućnosti znanstvene egzegeze. Egzeget se može i mora poslužiti svime što znanstvena metodika iznese na vidjelo i što može poslužiti da dublje prodremo u razumijevanje svetog teksta. Ne smijemo, ipak, zaboraviti kod toga da je Pismo kao i Crkva realitas complexa, složena stvarnost. Otkrivajući smisao ljudskih riječi i ideja, dolazimo do božanskog smisla koji je ljudskom riječju izrečen. Tu nam se već Bog objavljuje. Već smo na terenu teologije. Potrebno nam je ipak zakoračiti i potpuno stati na teren teologije i primijeniti na sveti tekst teološke principe da potpuno shvatimo Božju misao.

Znanstvena je egzegeza polazna točka. Sama nedostaje. Pismo je Božja riječ. Bog je autor Pisma. Stoga moramo na sveti tekst primijeniti i *principe teološke metode*. Konstitucija iznosi zlatno pravilo kršćanske egzegeze: »Sveto pismo treba čitati i tumačiti istim Duhom u kojem je napisano«.

»Trebalo za ispravno promicanje smisla svetih tekstova... gledati na sadržaj i jedinstvo svega Pisma, obazirući se na živu Predaju Crkve i na analogiju vjere«.

Hagiograf je autor jednog malog dijela Pisma. Bog je autor svega Pisma. On daje Pismu jedinstvo, povezuje različite knjige, napisane od različitih pisaca u različito vrijeme, u jednu cjelinu, daje biblijskom tekstu potpunu istinu. Egzeget i teolog mora u tom svjetlu čitati i tumačiti sveti tekst, osvjetljivati nejasna mjesta jasnijima, istinu spasenja povezivati, ne zaboraviti kod toga na postepeni progres objave u povijesti spasenja.

Nadalje mora čitati i tumačiti u svjetlu »žive Tradicije Crkve«. Tradicija ovdje zahvaća crkveno učiteljstvo, crkvene oce i *sensus fidelium*. Zato je i pisano velikim slovima. Ona je živa jer živi životom one istine koju Pismo objavljuje.

Konačno, treba obratiti pažnju na analogiju vjere. Istina ne može istini protusloviti. Istina koja se temelji na Pismu ne može biti oprečna istini koja se temelji na istom Pismu i na Tradiciji, istini koju službeno crkveno učiteljstvo naučava a Božji narod životom ispoživjeda.

Sve to mora egzeget i teolog povezati, stvoriti iz toga divnu sintezu božanske objave. Težak zadatak, kojemu je kruna biblijska teologija.

Pismo je dar Crkvi, dio Crkve. Ona čuva i autentično tumači Božju riječ. Egzeget i teolog je *doctor privatus*. Slobodan je u traženju i produbljivanju istine. Ali se ne može postaviti nad Crkvu, niti je nadomjestiti ili učiniti svojom učenicom.²² Crkva ima zadnju riječ. Ona posjeduje *charisma veritatis certum*, svadbeni dar božanskog Zaručnika. Zato »sve... što je u vezi s tumačenjem Pisma, podliježe konačno sudu Crkve, koja obavlja božansko poslanje i službu čuvanja i tumačenja riječi Božje«.

Ostaju i ovdje još mnoga pitanja. Treba odrediti pobliže »književne vrste«. Koje mogu doći u obzir? Koje su u skladu s Božjom Istinom i Svetošću? Treba konkretno odrediti granice povijesti i prirodne istine u njima. Konkretno odrediti kojoj književnoj vrsti pripadaju pojedini dijelovi Pisma kao i neke knjige, na pr. Tobijina, Juditina, Esterina, proroka Jone itd. Egzegete i teologe čeka još težak posao. »Egzegeza je više od ostalih grana teologije izložena kušnjama da krene svojim putem i da prekorači granice zacrtane tradicijom i crkvenim učiteljstvom«.²³ Istom danas vidimo kako su bili korisni dekreti Biblijske komisije, iako su možda za čas usporili snažni zamah biblijskih nauka početkom stoljeća. Sačuvali su katoličku egzegezu od nezrelih teorija i krivih sistema. I dalje će biti potrebno »budno oko svetog učiteljstva« da upozori na opasnosti i zastranjenja. Ipak možemo vedro gledati u budućnost. Crkva ponovno i u ovoj Konstituciji usrdno potiče egzegete i teologe na proučavanje Pisma i daje im široku slobodu. I mogu računati na podršku službenog crkvenog učiteljstva u svom znanstvenom ispravnom radu. I tako će Crkva moći »puku Božjem s plodovitošću pružiti hranu Pisma koja rasvjetljuje duh, učvršćuje volju i srca ljudska raspaljuje na ljubav Božju« (br. 23)

Br. 13. je veoma kratak, ali u sebi krije duboke misli. To je kantik divljenja i zanosa Crkve nad ovim čudesnim susretom Boga i čovjeka: Duha Božjega, koji silazi nad izabrane pojedince, da s njima preda Crkvi *Verbum Dei Scriptum*. I ovdje se Božja riječ kao i Utjelovljena Riječ duboko spušta uzevši narav ljudskog govora, postavši slična ljudskom govoru. Tu se otkriva Božja »susretljivost«, *synkatabasis*, *condensio*. Riječ susrećemo kod sv. Ivana Krizostoma da protumači antropologizme u knjizi Postanka. Koncil ovdje uzima riječ u svoj

22. Usp. CASTELLINO, *La costituzione dogmatica sulla divina rivelazione*, ELLE-DI-CI, Torino 1966, str. 208.

23. J. BEUMER, S. J., *Die katholische Inspirationslehre zwischen Vatikanum I und II* u *Stuttgarter Bibel-Studien* 20, 1966, str. 100.

njenoj dimenziji, da nam predoči silazak Boga čovjeku, da mu progovori »po ljudima na ljudski način«.

Ova susretljivost, po analogiji vjere, podsjeća svetu Crkvu na drugo otajstvo, na Utjelovljenu Riječ. »Riječi Božje, izrečene ljudskim jezicima, postadoše slične ljudskom govoru, kao što jednoć Riječ Vječnog Oca, uzevši slabo tijelo, postade slična ljudima«.

I ova pisana Riječ živi u životu Crkve i Božjeg naroda kao i Krist u mističnom svome Tijelu. »Ostaje u vijeke« (Iz 40,8) kao i Krist: »isti jučer i danas i zauvijek isti« (Hb 13,8) prisutan među svojim. Naša je dužnost da sve dublje prodiremo u tu božansku Prisutnost, da »razumijemo sa svim svetima, koja je širina, duljina, visina i dubina i upoznamo ljubav Kristovu koja nadilazi svaku spoznaju, da se napunimo Boga u svoj punini« (Ef 3,18—19).

SUMMARIUM

Novi aspectus in doctrina de inspiratione (DV c. III). — Concilium II Vaticanum, dum dogma inspirationis tractat, inscribitur in lineam solemniorum documentorum magisterii Ecclesiae hac in re. Termini qui adhibentur per longa saecula maturabantur in traditione Ecclesiae. Attamen, ipsa veritas nunc enuntiatur magis biblice, magisque concrete. Patet ex ipso initio ubi terminus abstractus »de divina revelatione« suppletur termino concreto »divinitus inspirata«. Pariter, activitas auctoris humani magis elucescit: ille est auctor-scriptor; Deus est auctor-inspirator. Revera, hucusque satis non attendebatur ad distinctionem quae certe adest inter conceptum »auctor« (primarius et secundarius) et »scriptor« quae non parum confert ut caveantur confusiones in propositione dogmatis inspirationis. Documentum nostrum minus insistit in doctrina de instrumentalitate auctoris humani quae a s. Thoma elaborata est et a Leone XIII propagata. Ex hoc non sequitur talem doctrinam minus aptam esse: Concilio tamen placet loqui terminis minus abstractis, sed adhibet sermonem hominibus magis accommodatum. Nova est formulatio »inerrantiae« S. Scripturae, quae inspirationem consequitur. Haec formula melius rem exprimit, at relinquitur magis praecisae elaborationi investigationis theologicae. Non satis apparet quid significet »salutis nostrae causa«; conclusio autem, quod forsitan in Scriptura dentur »veritates« quae non sint »salutis nostrae causa«, quae proinde errori obnoxiae sint, ex hac formulatione satis non excluditur. Dum Concilium insistit primam regulam rectae interpretationis esse: eruere intensionem hagiographi; non satis apparet quid sentiendum sit de sic dicto »sensu pleniore« — Concilium hac in re quaestionem noluit resolvere. Pariter, dum iterum — post »Divino afflante Spiritu« — sublineatur studium »generum litterariorum«, faturae theologicae investigationi relinquitur quaestio quaenam sint huiusmodi genera et quaenam cum divina veritate et sanctitate componuntur.